

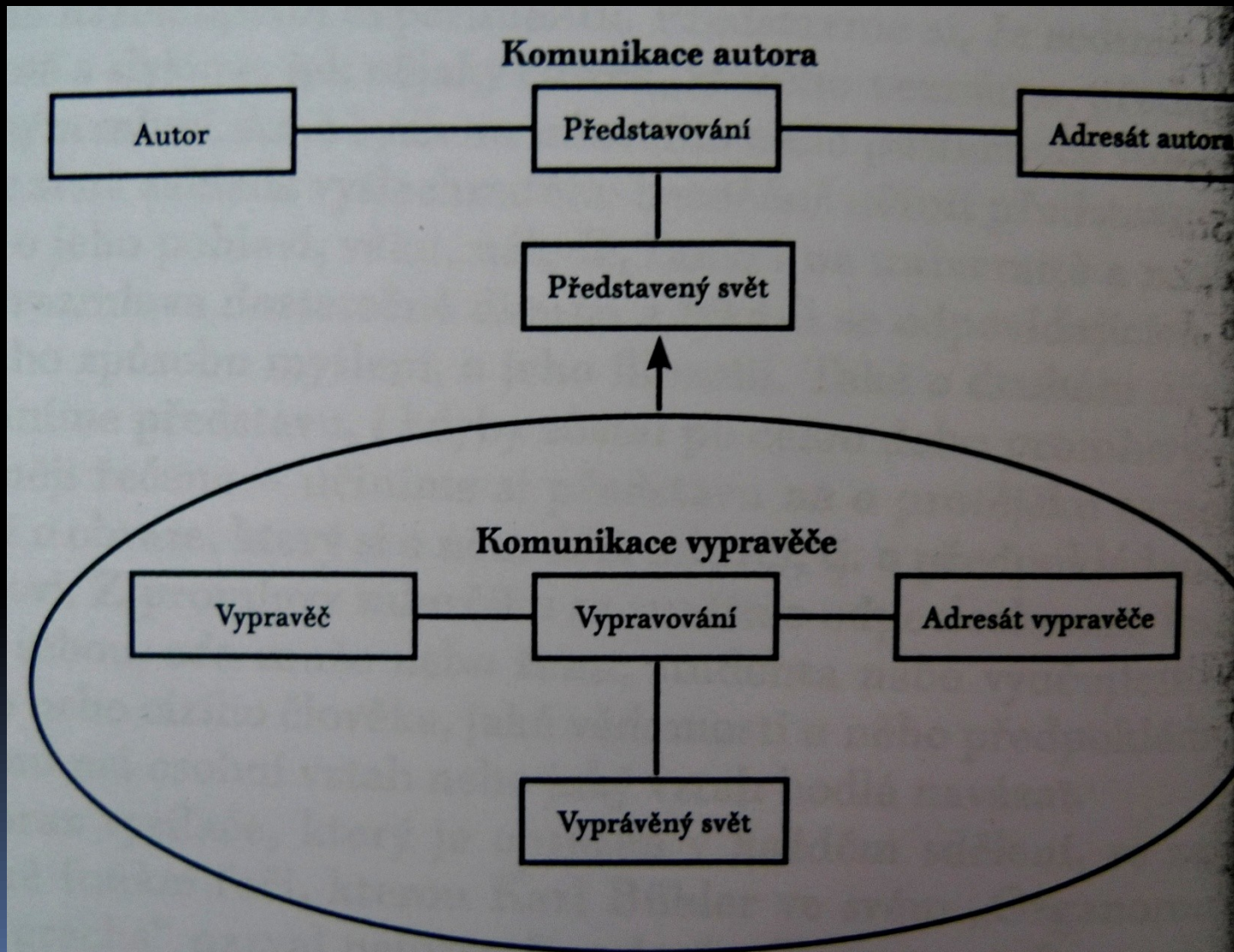

NARATOLOGICKÝ DISKURZ

Rozprávanie

- - rozprávanie je naratívna výpoveď rozprávača (orálna alebo písaná), ktorá zahŕňa prenos udalostí alebo sériu udalostí - ktorá v akte naratívnej produkcie vytvára príbeh
- Platón v Republike, Aristoteles v Poetike:
- Diegésis (rozprávanie) vs. Mimésis (performancia, napodobňovanie)
- Genette:
 - ❖ PRÍBEH (histoire, story) – naratívny obsah
 - ❖ ROZPRÁVANIE (récit, narrative)– výpoveď, promluva, naratívny text
 - ❖ NARÁCIA (narration, narrating) – akt naratívnej produkcie

Wolf Schmid – Model rovin komunikace

Príbeh/naratív

- Francúzski štrukturalisti Roland Barthes a Claude Bremond uvoľnili naratív z literatúry a uznali ho ako „semiotický fenomén“, ktorý presahuje disciplíny a médiá.
- Jean-François Lyotard: *The Postmodern Condition* – koncept „Grand Narrative“ („veľké rozprávania“) ako opozitum k „malým príbehom“
 1. Týkajú sa abstraktných entít a nie konkrétnych indivíduí
 2. Môžu existovať ako kolektívne presvedčenia, názory a nielen ako správy jednotlivých textov
 3. Nadobúdajú dôležitú rolu mýtu vzhľadom na spoločnosť a nie sú rozprávané iba pre ich anekdotickú alebo zábavnú hodnotu

Ide o dôležité tendencie v kultúrnom a historickom diskurze – rozprávanie o rase, triede, pohlaví, identite, duši, slobode, štáte atď.

Veľké rozprávania

- rozličné metapríbehy ako boj proti diablu, vytváranie bohatstva, boj dobra proti zlu
- príbehy histórie sveta umožňujúce vytvorenie filozofie dejín
- čokoľvek, čo nám hovorí o nejakom pokroku ľudstva alebo smerovaní niekam v histórii – ekonomické, filozofické smery atď.
- Lyotard skúma spôsob, ktorým sa táto civilizácia snažila vysvetľovať samu seba a samu seba legitimovať:
 - **1. naratívny typ vedomosti**
 - **2. vedecký diskurz**
 - **1. naratívny typ vedomosti** - pomocou určitých príbehov či rozprávání (napr. mýtov), ktoré záväzným spôsobom pre všetkých ukazovali, ako daná kultúra vznikla a aký je jej zmysel, v čom tkvie jej cieľ – rozprávané autoritami v skupine)
 - Tieto rozprávania tvorili akoby posledný horizont, ktorý objímal celú kultúru, dával jej jednotný ráz a vymedzoval jej zmysel.

○ 2. vedecký diskurz

- Neskôr túto úlohu mýtu alebo príbehu prevzala racionálna veda, ktorá zjednocovala kultúru tým, že sa odvolávala na univerzálny rozum, ktorý je spoločný všetkým ľuďom, a slúži teda ako miera toho, čo je zmysluplné a pre všetkých záväzné.
- Namiesto mýtu teraz nastupuje filozofický "metapríbeh", ktorým veda "rozpráva" o sebe samej. Svoj nárok na všeobecnú záväznosť potom legitimuje "rozprávaním" napr. o dialektike ducha, o poslednom oslobodení človeka a pod.
- Modernú vedu teda podľa Lyotarda charakterizuje práve táto potreba legitimovať filozofickým komentárom svoju univerzálnosť, to, že je jediná pre všetkých. Ale týmto komentárom či "rozprávaním" je prirodzene legitimovaná nielen veda, ale práve tak aj spoločnosť, jej štruktúra a jej inštitúcie (štát a jeho inštitúcie tu sú napr. preto, že slúžia konečnému oslobodeniu človeka).

-
- **Pre postmodernú dobu** je naopak charakteristické to, že tieto komentáre či "metarozprávania" stratili svoju presvedčivosť, že sa stali nedôveryhodnými. Tomu zodpovedá aj kríza metafyziky vo filozofii. Všetky takéto veľké a sceľujúce "rozprávania" sú do budúca nemožné, pretože sa z nášho sveta vytratila presvedčivosť veľkých hrdinov a veľkých cieľov.
 - Veľkú jednotu vystriedala pluralita, a teda každý z nás žije akoby v priesečníku najrôznejších príbehov, z ktorých každý sleduje svoje vlastné ciele a svoju vlastnú logiku, bez toho, že by ktorýkoľvek z nich mal univerzálnu platnosť.

Marie-Laure Ryan: Narrative

Rozprávanie: prístupy

deskriptívny - definujúci

Deskriptívny – čo rozprávanie dáva ľuďom

- Je fundamentálnym spôsobom organizácie ľudskej skúsenosti a nástroj tvorby modelov reality (David Herman)
- Umožňuje ľuďom vysporiadať sa/spoznať temporalitu ich existencie (Paul Ricoeur)
- Je spôsobom uvažovania, ktorý sa vzťahuje na konkrétne a jednotlivé oproti abstraktnému a všeobecnému (Jerome Bruner)
- Vytvára a prenáša kultúrne tradície a stavia hodnoty a názory, ktoré definujú kultúrne identity
- Je prostriedkom dominantných ideológií a nástrojom moci (Michel Foucault)
- Je nástrojom seba-kreácie
- Je úschovňou praktickej vedomosti najmä v orálnych kultúrach (etymológia slova „narrative“ pochádza z lat. *gnare* = vedieť)
- Je „hmotou“ tvorby a uchovania spomienok
- Vo svojej fikčnej forme rozširuje naše mentálne univerzum poza skutočno a známo a poskytuje ihrisko pre myšlienkové experimenty (Jean-Marie Schaeffer)
- Je zdroj vzdelania a zábavy
- Je zrkadlom, ktoré nám ukazuje, čo to znamená byť ľudským

Definujúci – pokúša sa definovať jeho črty

- Mení sa rozprávanie podľa kultúry a historického obdobia, alebo ide o univerzálny fenomén?
- Je rozprávanie závislé od verbálneho aktu narácie, ktorý vykonáva antropomorfický tvor rozprávač alebo môže byť príbeh rozpovedaný aj bez sprostredkovania tohto rozprávača?

Podľa Geralda Princea je rozprávanie reprezentácia skutočných alebo fiktívnych udalostí jedným alebo viacerými rozprávačmi jednému alebo viacerým recipientom

Podľa Davida Bordwella si filmová narácia nevyžaduje rozprávača

- Musí rozprávanie tvoriť význam alebo sú rozprávaním všetky elementy v texte? (popisy, digresie, filozofické úvahy etc.)
- Je narativita vecou formy či obsahu?
- Mala by definícia naratívu udeľovať rovnaký status všetkým dielam literárnej fikcie alebo by mala niektoré vnímať ako marginálne?
- Vyžaduje naratív aj diskurz aj príbeh (označujúce a označované) alebo môže existovať ako voľná reprezentácia, nezávislá od textovej realizácie?

-
- Fabula (príbeh) vs. Sužet (diskurz) – delenie ruskej formálnej školy
 - Príbeh je mentálny obraz, kognitívny konštrukt, ktorý sa týka istých entít a ich vzťahov
 - Schopnosť evokovať príbehy odlišuje naratívny diskurz od iných typov textov
-

Príbeh ako kognitívny konštrukt

❖ PRIESTOROVÁ DIMENZIA

mentálna reprezentácia príbehu zahŕňa tvorbu mentálneho obrazu sveta, obývaného jednotlivými postavami a objektmi

❖ ČASOVÁ DIMENZIA

tento svet musí prejsť nejakými občas nie ľahko predvídateľnými zmenami stavu, ktoré sú spôsobené istými udalosťami: buď udalosťami alebo vedomými akciami postáv

❖ LOGICKÁ, MENTÁLNA A FORMÁLNA DIMENZIA

udalosti sú prepojené prostredníctvom kauzálnych relácií
táto sieť prepojení poskytuje udalostiam koherenciu, motiváciu, záver a zrozumiteľnosť a premieňa ich na dej

Naratívna štruktúra

1. Užší význam – vzťahuje sa iba na príbeh: Štruktúrny vzťah naratívnych udalostí v príbehu
2. Širší význam – vzťahuje sa aj na diskurz, ktorý príbeh prezentuje: referuje k samotnej štruktúre naratívnej komunikácie, ktorá zahŕňa aj príbeh (fabulu) aj diskurz (sužet), ktorý ten príbeh prenáša od skutočného (autor), implikovaného (implikovaný autor) a zamýšľaného (rozprávač) odosielateľa ku korešpondujúcim prijímateľom – skutočný (čitateľ), implikovaný čitateľ a zamýšľaný (narratee).

Chronologické radenie udalostí – lineárny dej (úvod, jadro, záver) vs. nelineárny

- ❑ Z hľadiska radenia udalostí - Nelineárny – in medias res, retrospektíva, retrogresívne (ide odzadu), náhodné radenie
- ❑ Z hľadiska počtu rozprávání - Rozprávania s väčším počtom dejov:
 - paralelné rozprávania
 - vnorené rozprávania (embedded narratives in embedding/frame narratives)
- ❑ Z hľadiska implikovanej konštrukcie rozprávania – koláž
- ❑ Z hľadiska dokončenosti rozprávania – dokončené/nedokončené

- Vzťah medzi poradím udalostí v príbehu a ich zoradením v rozprávaní – Günther Müller:
- Erzählte Zeit (čas príbehu) – narrating time, text time – meraný slovami, počtom stránok alebo hodín, ktoré čitateľ číta
- Erzählzeit (čas vyprávění) – narrated time – reprezentuje časové trvanie a chronológiu deja

Paul Ricoeur: Fiktívna časová skúsenosť (vnímanie času postavami)

- Gérard Genette : Rozprava o vyprávění posloupnost:
- Chronológia/ anachronia
- 2 typy anachronie: analepse, prolepse
- 1. Analepse: rozprávač rozpráva minulé udalosti
- *I woke up in a good mood this morning. In my mind were memories of my childhood, with Mum singing every morning, her voice ringing out.*
- 2. Prolepse: rozprávač predvída udalosti

How will my adventure in Europe affect me? I will never be able to look at my family and friends in the same way; surely I will become contentious and distant.

Naratívne techniky

Prostriedky diskurzu

Klasifikácia podľa osoby rozprávača

- Rozprávač:
 - 1. v 1. osobe
 - 2. v 2. osobe
 - 3. v 3. osobe
- Gérard Genette: Narrative Discourse: rozlišuje medzi **1. hlasom** (kto rozpráva) a **2. perspektívou** (kto vidí)
- **1. hlas - rozprávač**
- **2. perspektíva – fokalizátor**

Genette - rozprávač

- A – vzhľadom na vzťah k príbehu (či je postavou v príbehu):
 - 1. homodiegetický – je postavou v príbehu
 - 1. 1. autodiegetický – je hlavnou postavou v príbehu
 - 2. heterodiegetický – nie je postavou v príbehu
- B – vzhľadom na naratívny stupeň (či je vnútri/mimo príbehu)
 - 1. intradiegetický – vnútri príbehu
 - 2. extradiegetický – mimo príbehu

Genette – rozprávač

- extradiegetický heterodiegetický rozprávač – „externý“ rozprávač, ktorý nie je fiktívnou postavou v príbehu, ktorý podáva (vševediaci rozprávač v 3. osobe – Odysea, Madame Bovary)
- extradiegetický homodiegetický rozprávač - „externý“ rozprávač, ktorý rozpráva príbeh, v ktorom sa nachádzal (napr. retrospektíva v 1. osobe – Manon Lescaut)
- intradiegetický heterodiegetický rozprávač – rozprávač vnútri fikcie, ktorý rozpráva príbehy, na ktorých neparticipuje (Šeherezáda)
- intradiegetický homodiegetický rozprávač - rozprávač vnútri fikcie, ktorý rozpráva vlastný príbeh (Ulysses)

Genette - perspektíva/fokalizácia

1. Nulová fokalizácia: rozprávač vie viac ako postavy, môže vedieť všetko o protagonistoch, ich myšlienky, gestá...
2. Interná fokalizácia: rozprávač vie rovnako ako fokalizátor. Tento fokalizátor filtruje informáciu pre čitateľa, nedokáže sprostredkovať myšlienky postáv.
3. Externá fokalizácia: rozprávač vie menej ako postavy. Pôsobí ako „oko kamery“, sleduje akcie a gestá postáv zvonka, nedokáže uhádnuť ich myšlienky.

1. Prúd vedomia/ 2. vnútorný monológ

- 1. Najmä v moderne (James Joyce, Virginia Woolf)
- Náhodný, asociatívny, nelogický, zdanlivo gramaticky nesprávny voľný tok myšlienok v literatúre
- Niekedy kombinácie kognície, percepcie, emócií
- 2. dlhšie pasáže v prvej osobe alebo celé texty, ktoré obsahujú neprerušovanú, nikým iným nesprostredkovanú voľnú priamu reč

-
- <http://www.kukaj.sk/video/3511/Krajne-medze--Prud-vedomia>
-

James Joyce – Ulysses

yes because he couldnt possibly do without it that long so he must do it somewhere and the last time he came on my bottom when was it the night Boylan gave my hand a great squeeze going along by the Tolka in my hand there steals another I just pressed the back of his like that with my thumb to squeeze back singing the young May Moon shes beaming love because he has an idea about him and me hes not such a fool he said Im dining out and going to the Gaiety though Im not going to give him the satisfaction in any case God knows hes change in a way not to be always and ever wearing the same old hat unless] paid some nicelooking boy to do it since I cant...

Naratívny obrat v humanitných disciplínach

- Naratív ako predmet skúmania až posledných 50 rokov
- - dôsledkom naratívneho obratu je, že naratív sa stal predmetom záujmu mnohých humanitných disciplín (náboženstvo, filozofia, historiografia, literárne a kultúrne štúdie, lingvistika, psychoanalýza, antropológia, právna veda), ale aj umenia, spoločenských a prírodných vied, politických vied, mediálnych a komunikačných štúdií, terapií, medicíny, semiotike, kognitívnych vedách, manažérstva atď.
- Naratív neprislúcha konkrétnemu žánru, substancii, forme, kultúre, triede, histórii
- Hayden White: naratív poskytuje vysvetlenie pre centrálny problém ľudstva – „problém ako prepísať vedenie do hovorenia, problém úpravy ľudského zážitku do formy, ktorá by pripomínala štruktúry významu, ktoré sú ľudské vo všeobecnosti a nie kultúrne špecifické.“

-
- Naratív, rovnako ako fikcia, sú kategórie, ktoré nevychádzajú iba z textu, ale sú formované recipientmi na základe ich percepčno-kognitívnych aktivít (recepčná estetika)

-
- A vertical bar on the left side of the slide, consisting of several colored segments: a white top section, a black section with three vertical white lines, a grey section, a yellow section, and a long pink section at the bottom.
- <http://home.ptd.net/~clkpoet/htpl/index.html>

10:01

- http://collection.eliterature.org/1/works/olsen_guthrie__10_01/1001.html
-

Literature

BORDWELL, David. *Narration in the Fiction Film*. Madison : University of Wisconsin Press, 1985.

BRUNER, Jerome. *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge : Harvard University Press, 1985.

GENETTE, Gérard. *Narrative Discourse : An Essay in Method*. Trans. Jane E. Lewin. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1980.

FOUCAULT, Michel. *The History of Sexuality*. Trans. Robert Hurley. New York : Random House, 1978.

HERMAN, David. *Story Logic : Problems and Possibilities of Narrative*. Lincoln : University of Nebraska Press, 2002.

LYOTARD, Jean-François. *The Postmodern Condition : A Report on Knowledge*. Trans. Geoff Bennington a Brian Massumi. Minneapolis University of Minnesota Press, 1984.

RICOEUR, Paul. *Čas a literárne rozprávanie*. Prel. Jozef Sivák. Bratislava : IRIS, 2004.

SCHAEFFER, Jean-Marie. *Pourquoi la fiction?* Paris : Seuil, 1999.

SCHMID, Wolf. *Abstraktní autor a abstraktní čtenář*. In Česká literatura.

WHITE, Hayden. The Value of Narrativity in the Representation of History. In W. J. T. Mitchell (ed.) *On Narrative*. Chicago : University of Chicago Press, 1981.

